

Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Görülme Sıklığı ve Bazı Sosyo-demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

The Prevalence of Internet Addiction among High School Students and Investigation According to Some Socio-demographic Variables¹²³

Adil KAVAL^{ID}, Uzman Psikolojik Danışman, Trabzon Ortahisar Kaan Dinler Anaokulu, adilkaval@hotmail.com

Diğdem Müge SİYEZ^{ID}, Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, didem.siyez@deu.edu.tr

Kaval, A. ve Siyez, D.M. (2022). Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Görülme Sıklığı ve Bazı Sosyo-demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 216-233.

Geliş tarihi: 17.08.2021

Kabul tarihi: 16.02.2022

Yayımlanma tarihi: 28.06.2022

Öz. Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinde internet bağımlılığının görülme sıklığının belirlenmesi ve internet bağımlılığının bazı sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, internet kullanım süresi, internette gerçekleştirilen etkinlikler ve internete ulaşım araçları) göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini çok aşamalı örnekleme yöntemiyle belirlenen 34 farklı lisede eğitim gören, 14-19 yaş arası 2197 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Young İnternet Bağımlılık Ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, lise öğrencilerindeki internet bağımlılık oranının % 10.2 olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca internet bağımlılığı puan ortalamasının yaş ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini; internet kullanım süresi, internette gerçekleştirilen etkinlikler ve internete ulaşım araçlarına göre ise anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre uzun süre internet kullanan, internette sosyal paylaşım, çevrimiçi oyun, bahis/kumar oynama ve video izleme etkinliklerini gerçekleştiren öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalamaları daha yüksek iken, internette alışveriş yapma ve bilgi edinme etkinliklerini gerçekleştiren öğrencilerin ise internet bağımlılığı puan ortalamaları daha düşüktür. Sonuç olarak lise öğrencilerinde görülen internet bağımlılığına yönelik önleme ve müdahale programlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnternet bağımlılığı, Ergenler, İnternet kullanım süresi, İnternette gerçekleştirilen etkinlikler, İnternet araçları.

Abstract. This study aims to determine the prevalence of internet addiction among high school students and to examine whether internet addiction differs according to some socio-demographic variables (gender, age, internet usage time, internet activities and internet access tools). The sample of the study consists of 2197 high school students between the ages of 14-19 studying in 34 different high schools determined by the multi-stage sampling method. Young's Internet Addiction Test and personal information form were used as data collection tools. The findings of the research reveal that the rate of internet addiction among high school students is 10.2%. In addition, it shows that the average score of internet addiction does not differ significantly according

¹ Bu çalışma, Dokuz Eylül Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 2017.KB.EGT.003 numarası ile desteklenmiştir.

² Bu çalışma, Prof. Dr. Diğdem Müge Siyez tarafından yönetilen ve Adil Kaval tarafından hazırlanan "Lise öğrencilerinde İnternet bağımlılığının yordayıcıları: Bir yapısal eşitlik modellemesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

³ Bu çalışma ayrıca 2-5 Temmuz 2019 tarihlerinde Rusya'nın Moskova kentinde düzenlenen 16. Avrupa Psikoloji Kongresi'nde (XVI. European Congress of Psychology) sözel bildiri olarak sunulmuştur.

to age and gender, and that there is a significant difference according to the internet usage time, internet activities and internet access tools. According to this, while participants who use the internet for a long time, who perform social sharing, online gaming, betting / gambling and video watching activities have higher internet addiction scores, the internet addiction score average of the participants who perform online shopping and obtaining information is lower. As a result, it is thought that there is a need to develop prevention and intervention programs for internet addiction among high school students.

Keywords: Internet addiction, Adolescents, Internet usage time, Internet activity, Internet tools.

Extended Abstract

Introduction. The internet has become a tool that is used in more and more areas with its ease of life. While the rate of internet usage in the world is 59%, this rate has reached 95% in developed countries. Today, such intense use of the internet brings some problems with it. With the increase in internet usage, the person can stay on the internet for longer periods than planned; may encounter problems personally, socially or professionally. Although it is expressed with many different concepts in the literature, this problem experienced by people is mostly tried to be explained with the concept of internet addiction. It seems that this problem poses a significant risk for adolescents in high schools and equivalent schools with a rate of internet usage reaching 94.5%. Problematic use of the internet by adolescents seems likely, with the combination of excitement-seeking and risk-taking behaviors seen in adolescence with numerous activities and opportunities offered by the internet. In studies conducted with large sample groups in Europe, it is known that the rate of internet addiction among adolescents is between 1.2% and 4.2%, this rate is between 1.6% and 21.1% in far eastern countries, and this rate is around 4% in ABD. Studies in our country indicate that the rate of internet addiction among adolescents is between 1.2% and 16%. When the studies evaluating the risk groups regarding internet addiction are compared, it is observed that 4.2% to 13.4% of adolescents in Europe, 12.5% to 46% of adolescents in the Far East, and 24% of adolescents in ABD are in the risk group. The studies indicate that 10.8% to 26.4% of adolescents in Turkey are involved in the risk group for Internet addiction.

In the literature, there are different research results on whether internet addiction differs according to gender, age, internet usage time, internet activities, and internet using tools as well as internet addiction rates. When the studies in the literature are examined, it is striking that internet addiction rates vary according to the measurement tool used, the cut-off score used in the measurement tool, and the method of determining the sample. In this study, Young's Internet Addiction Test, which is widely used in the world and our country, was used together with a sample that could represent the universe at a significant level. This study aims to determine the prevalence of internet addiction among high school students and to determine whether internet addiction differs significantly according to some socio-demographic variables (gender, age, internet usage time, internet activities, and internet access tools).

Method. The sample of the study consists of 2197 high school students between the ages of 14-19 ($M=16.03$, $SD=1.06$) from 34 high schools determined by the multi-stage sampling method. Young's Internet Addiction Test and demographic information form were used as data collection tools. Measurement tools were applied by the researchers in the classroom environment. The data of 67 students who were found to be filled incompletely and irregularly were removed from the data set. The frequency and percentage values of the study were calculated to determine the proportion of high school students in the addicted group in terms of internet addiction, the group with problematic use and the average user group. The t-test was used to determine the statistical significance of the

differentiation of internet addiction scores according to gender, activities performed on the internet and the means of accessing the internet, and a one-way ANOVA was used to determine the statistical significance of the differentiation according to age and internet usage time.

Results. In the study, it was determined that the rate of internet addiction among high school students is 10.2%. Besides, it was found that 64.9% of the participants had internet addiction score at the problematic usage level. Other findings obtained from the study reveal that the average score of internet addiction doesn't differ significantly according to age and gender, but it does show a significant difference according to the internet usage time, activities performed on the internet, and internet access tools. Internet addiction levels of adolescents who use the Internet for increasing periods also increase; however, it was found that all adolescents participating for 8 hours or more exhibited a similar level of addiction. The Internet addiction scores of the participants who engage in activities such as social sharing, watching videos, playing online games and betting / gambling on the Internet are significantly higher; the Internet addiction scores of the participants who engage in activities such as obtaining information and shopping on the Internet were found to be significantly lower. It was found that there is no difference in terms of internet usage for communication and listening to music. In addition, smartphone, computer, tablet for accessing the internet. smart TV etc. Internet addiction scores of the participants who use the devices are significantly higher than the participants who do not use these devices.

Discussion and Conclusion. Internet addiction scores of adolescents do not make any difference according to gender and age. The fact that all male and female adolescents can easily access the internet today and adolescents of all ages can use the internet with many different tools makes this result understandable. While the internet addiction scores of the students who use the internet for a long time, who perform social sharing, online gaming, betting/gambling, and video watching activities on the internet are higher, the internet addiction scores average of the students who do online shopping and curiosity activities are lower. It is concluded that devices such as phones, computers, tablets and smart TV are important for adolescents in the use of internet access and in the development of internet addiction. As a result, it is thought that there is a need to develop and implement prevention programs to reduce internet addiction of high school adolescents. In addition, the duration of internet use and the results related to the activities performed on the internet provided by this research provide important information for parents to control and guide adolescents' internet usage process.

Giriş

Yaşamımızı kolaylaştıran birçok özelliği sayesinde internet giderek daha fazla alanda kullanılan bir araç haline gelmiştir. 2020 itibarıyla dünya genelinde nüfusun %59'u internet kullanırken bu oran gelişmiş ülkelerde %95'e varabilmektedir (Internet World Stats [Internet Dünya İstatistikleri], 2020). Günümüzde internetin yoğun kullanımı beraberinde birtakım problemler getirmektedir. Giderek artan internet kullanımıyla süre kontrolünü kaybeden kişi planladığından daha uzun süre internette kalabilmektedir ya da eğitim, iş, aile veya sosyal yaşamındaki sorumluluklarını yerine getirememektedir (Young, 2004). Alan yazında farklı birçok kavramla ifade edilse de kişilerin yaşadığı bu durum çoğunlukla internet bağımlılığı kavramıyla açıklanmaktadır (Goldberg, 1996; Griffiths, 2000; Suler, 1996; Young, 2004). İnternet bağımlılığı kavramının alan yazında dürtü kontrol bozukluğu (Beard ve Wolf, 2001; Young, 1998a) ve davranışsal bağımlılıklar (Griffiths, 1998) olarak tanımlandığı göze çarpmaktadır. Bu kavramla ilgili en kapsamlı tanımlardan birini yapan Young'a (2004) göre ise internet bağımlılığı, internetin aşırı kullanılmasına yönelik isteğin önüne geçilememesi, kişi için internete bağlı olmadan geçirilen zamanın önemini yitirmesi, internette yoksun kaldığında kişide aşırı öfke ve saldırganlığın ortaya çıkması ile birlikte iş, sosyal ve aile hayatının giderek bozulması biçiminde tanımlanmaktadır. Bu fenomen son yıllarda ise internet kullanım bozukluğu olarak ifade edilmektedir (King ve Delfabbro, 2013; Lindenberg vd., 2018). Her yaşta birey için internet bağımlılığı geliştirme riski söz konusudur; ancak özellikle ergenler gibi yoğun internet kullanımı olan bireyler için bu risk daha belirgindir.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasının (2019) verilerine göre, lise ve dengi okullardaki ergenlerin internet kullanım oranı % 94.5'tir. Bu oran ile ergenler, internet kullanım süresi olarak tüm yaş grupları içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Öyle ki ergenler giderek farklı alanlardaki aktivitelerinin birçoğunu internet üzerinden gerçekleştirmeye başlamıştır. Örneğin iletişim, oyun, eğitim, sosyal medya gibi birçok etkinliği ve flört, arkadaşlık ve aile ilişkileri gibi birçok ilişkiyi yüz yüze olan yaşam alanlarından çok internette sürdürmektedirler. Uzun süre internet kullanan bazı ergenler okul, sosyal veya aile yaşamındaki bazı sorumluluklarını yerine getirmekte güçlükler yaşayabilmektedir. Ergenlik döneminde görülen heyecan arama ve risk alma davranışlarının internetin sunduğu sayısız aktivite ve olanak ile bir araya gelmesiyle de ergenlerin interneti problemlilikte kullanmalarının ortaya çıkması muhtemel görünmektedir (Shi vd., 2011).

Ergenlerde internet bağımlılığının görülme sıklığına ilişkin yapılan araştırmalar internet bağımlılığının yaşanan ülke ve kültüre göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Christakis vd., 2011; Tsitsika vd., 2014). Örneğin Avrupa'da 10.000'in üzerinde ergen ile yapılan araştırmalar internet bağımlılığı oranının %1.2 ve %4.2 arasında değiştiğini gösterirken (Kaess vd., 2014; Tsitsika vd., 2014), uzak doğu ülkelerinde yapılan araştırmalar ergenlerdeki bu oranın %1.6 ile %21.1 arasında değiştiğini ortaya koymaktadır (Kim vd., 2006; Mak vd., 2014; Wang vd., 2011). Amerikada'da ise 3560 lise öğrencisiyle gerçekleştirilen bir çalışmada bu oran %4 olarak bulunmuştur (Liu vd., 2011). Türkiye'de yapılan araştırmalarda ise ergenlerdeki internet bağımlılığı oranlarının % 1.2 ile % 16 arasında değiştiği ortaya konmaktadır (Canbaz vd., 2009; Sağlan, 2019; Yılmaz vd., 2014). İnternet bağımlılığına ilişkin risk gruplarının değerlendirildiği çalışmalar karşılaştırıldığında Avrupa'daki ergenlerin %4.2 ile %13.4'ünün (Kaess vd.,2014), uzak doğu ülkelerindeki ergenlerin % 12.5 ile %46'sının (Mak vd., 2014) ve Amerika'daki ergenlerin ise % 24'ünün (McNicol ve Thorsteinsson, 2017) risk grubunda olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalar ise ergenlerin %10.8 ile % 26.4'ünün internet bağımlılığına yönelik risk grubunda yer aldığını ortaya koymaktadır (Günüç, 2009, Sığırlı, 2017; Tarı-Cömert ve Ögel, 2009). İnternet bağımlılığı oranlarındaki bu değişimin nedenleri arasında kullanılan ölçme araçlarının farklılık göstermesi, aynı ölçme aracında farklı kesme

puanlarının kullanılması ve örnekleme belirleme yöntemlerinin çeşitlilik göstermesi sayılabilir. Örneğin Türkiye’de aynı yıllarda gerçekleştirilen ve farklı ölçme araçlarının kullanıldığı iki çalışmada, ergenlerde internet bağımlılığı oranı % 3.28 (Esen, 2010) ve % 10.1 (Günüç ve Kayri, 2010) olarak bulunmuştur. Bu bağlamda Türkiye’deki ergenler arasında internet bağımlılığının görülme sıklığının, dünyada sık kullanılan bir ölçme aracı ve evreni iyi temsil edebilecek bir örnekleme yöntemi kullanılarak araştırılması önem arz etmektedir. Bu yöndeki bir araştırma, hem daha gerçekçi oranlara ulaşma hem de Türkiye’deki bu oranı diğer ülke ve kültürlerdeki oranlar ile karşılaştırabilme imkanı sunacaktır.

Türkiye’de 2000’li yılların başından itibaren internet bağımlılığı ile ilgili çalışmalar başlamış olmakla birlikte günümüze kadar sıklıkla çalışılan değişkenlerden birisi cinsiyet değişkenidir. Ancak yapılan araştırmaların bir grubunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunurken (Aylaz vd., 2015; Tomazsek ve Muchacka-Cymerman, 2019), bir grubunda anlamlı farklılık bulunmamıştır (Batıgün ve Hasta, 2010; Eldeleklioğlu ve Vural-Batık, 2013). Cinsiyete göre anlamlılık farklılık bulan araştırmaların bir grubu erkeklerin internet bağımlılığı puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Kim vd., 2021; Öztürk vd., 2007; Tomazsek ve Muchacka-Cymerman, 2019). Bunun bir gerekçesi olarak erkek ergenlerin internete ulaşım ve kullanım imkânının kız ergenlere göre daha fazla olmasından dolayı erkeklerin internet bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Gökçearslan ve Günbatır, 2012). Görece az da olsa kız ergenlerin internet bağımlılığı puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar da alan yazında yer almaktadır (Aylaz vd., 2015). Bu farklı bulguların örnekleme seçimi ve küçük örneklemle çalışılmış olması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Benzer şekilde internet bağımlılığının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini inceleyen araştırmalarda da farklı bulguların elde edildiği görülmektedir. Örneğin Doğan (2013) tarafından yapılan bir çalışmada 12-18 yaş arası ergenler içerisinde 16 yaş grubunun diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek internet bağımlılık düzeyine sahip olduğu bulunurken; Aksoy (2016) tarafından yapılan bir çalışmada ise 17-18 yaş arasındaki ergenlerin internet bağımlılığı düzeylerinin 14-16 yaş arasındaki ergenlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Gokhale ve Joshi (2021) ise 14-18 yaş aralığında yaşa göre internet bağımlılığı açısından bir farklılaşmanın olmadığını bulmuşlardır. Her yaşta bireyin internet kullanımı dikkate alındığında yaş fark etmeksizin, bireylerin genel olarak internet kullanım süresine göre internet bağımlılığı düzeyi değişkenlik gösterebileceği akla gelmektedir.

İnternet kullanım süresi, internet bağımlılığına ilişkin klinik değerlendirmeler açısından da önemli bir ölçütü teşkil etmektedir. Günümüzde ergenler iletişim, sosyal medya, oyun, müzik, alışveriş veya bilgi edinme gibi birçok etkinliği internet aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Covid-19 pandemisi ile birlikte eğitimin de çevrimiçi platformlara taşınmasıyla internette geçirilen süre daha da artmıştır. Dolayısıyla ebeveynlerin süreci takip ederken ne zaman müdahale edeceklerini belirlemede bu sürenin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Alanyazında internet kullanım süresi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin de arttığını bildiren çalışmalara (Ayaz ve Karataş, 2016; Siste vd., 2021) ek olarak; internet bağımlılığına yönelik risk oluşturan süreyi belirlemeyi amaçlayan çalışmalar da yer almaktadır. Örneğin Hardie ve Tee (2007), internet bağımlılığı göstermeyen kişilerin haftalık ortalama 22 saat, internet bağımlılığı gösteren kişilerin ise haftalık ortalama 68 saat internet kullandıklarını bildirmektedir. Günümüzde ergenlerin internet kullanım süresine göre internet bağımlılık düzeyinin nasıl farklılaştığı merak konusudur. Ayrıca farklı bir çok internet etkinliğiyle birlikte internet kullanım süresinin de artıyor oluşu tahmin edilmektedir. Bu tahminden hareketle bu çalışmada internette gerçekleştirilen etkinliğe göre internet bağımlılık düzeyinde nasıl bir farklılaşmanın olduğu incelenmiştir.

Ergenler interneti birçok etkinliği gerçekleştirmek amacıyla kullanmaktadır. Aksoy (2016) ergenlerin internete sırasıyla eğlence, iletişim, eğitim ve diğer (alışveriş, bankacılık vb.) türdeki etkinlikleri daha sık kullandıklarını bildirmektedir. Akar (2015) ise sıralamanın sosyalleşme, bilgilenme-genel kültür, psikolojik ihtiyaçlar, eğlence ve eğitim şeklinde olduğunu bulmuştur. İnternette gerçekleştirilen etkinlikler cinsiyet üzerinden de ele alınabilmektedir. Örneğin sosyal medya kullanımı her iki cinsiyette de giderek artmakla birlikte kız ergenlerin sosyal ağları erkek ergenlere oranla daha fazla kullandıkları bildirilmektedir (Kimbrough vd., 2013; Thompson ve Loughheed, 2012). Bunun yanı sıra erkeklerin de kızlara kıyasla internette daha fazla oyun oynadıkları ve sohbet servislerini daha sık kullandıkları göze çarpmaktadır (Li ve Kirkup, 2007). Tüm yaş ve cinsiyetten ergenlerin internette gerçekleştirdikleri etkinliklerin risk veya koruyucu faktör olarak sınıflandırılabilmesinde gerçekleştirilen etkinliğe göre internet bağımlılık düzeyindeki farklılaşmanın incelenmesi önem arz etmektedir.

Önceki yıllarda internete erişimde yalnızca masaüstü bilgisayarlar kullanılabiliyorken günümüzde ise internet giderek taşınabilir (mobil) bir şekilde cep telefonu, tablet, dizüstü bilgisayar vb. birçok elektronik araçla kullanılabilmektedir. TÜİK (2020) verilerine göre Türkiye'de % 90.7 oranında evden internete erişim sağlanabilmektedir. Bunun yanı sıra akıllı telefon ve diğer mobil cihazlardan internete erişim oranı ise % 86.9 olarak bildirilmektedir (TÜİK, 2019). Günümüz cep telefonlarının hemen hepsinde internet erişiminin mümkün olması, birçok yerde kullanılabilmesi ve bireyin sürekli yanında olması gibi özellikleri dikkate alındığında, ergenlerin internet için en yoğun kullandığı aracın akıllı telefonlar olduğu göze çarpmaktadır. Lee ve diğerleri (2018) ergen akıllı telefon bağımlılığı oranını % 26.61 olarak bulmuşlardır. Aynı çalışmada akıllı telefon bağımlılığının çekingenlik, somatik yakınmalar, kaygı/depresyon, sosyal problemler, bilişsel problemler, dikkat problemleri, suça eğilim, saldırgan davranış, kendine yıkıcı davranma ve kimlik sorunları ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Yılmaz ve diğerleri (2015) ise ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile problemlerle ilişkili akıllı telefon kullanımı düzeylerinin anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Yine aynı çalışmada ergenlerin günlük akıllı telefon kullanma süreleri arttıkça problemlerle ilişkili akıllı telefon kullanım düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

İnternet bağımlılığıyla ilişkili sosyo-demografik değişkenlerin incelenmesi özellikle internet bağımlılığındaki risk faktörlerinin ve koruyucu faktörlerin belirlenebilmesi açısından oldukça önemlidir. Risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin bilinmesi okul temelli birincil önleme ve ikincil önleme çalışmaları açısından önem taşımaktadır. Sosyo-demografik risk faktörlerini belirlemeye yönelik olarak Türkiye'de yapılan araştırmalar mevcut olmakla birlikte bu araştırmalarda küçük örneklemle çalışıldığı (Yüksel ve Yılmaz, 2016), sıklıkla ulaşılabilir örnekleme yönteminin kullanıldığı (Fariz ve Bulut, 2019; Gönültaş vd., 2021) ve istatistiksel analizlerde anlamlılık değerinin $p < .05$ olarak kabul edildiği (Tekin, 2020 ; Yüksel ve Yılmaz, 2016; Zorbaz ve Dost, 2014) görülmektedir. Buna bağlı olarak da araştırmalarda Tip 2 hata olasılığı; bir diğer ifadeyle mevcut olan bir durumun araştırma bulgularında görülmemesi ortaya çıkmaktadır (Skipper vd., 1967). Dolayısıyla da evrene göre örneklem büyüklüğünün belirlenmesinin ve örnekleme yönteminin daha sistematik olarak belirlenmesinin alana yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu bağlamda bu çalışmada, lise öğrencilerinde internet bağımlılığının görülme sıklığının belirlenmesi ve internet bağımlılığının bazı sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, internet kullanım süresi, internette gerçekleştirilen etkinlikler ve internete ulaşım araçları) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İzmir ilindeki lise öğrencileri oluşturmaktadır. Resmi ve özel okullar dahil olmak üzere İzmir ilinde öğrenim gören lise öğrencisi sayısı 262.425'tir (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü [TODAİE], 2017). Araştırma örnekleminin belirlenmesinde çok aşamalı örnekleme yöntemi kullanılmış ve İzmir ilinin % 65.91'ini temsil edecek 11 ilçe araştırmaya dahil edilmiştir. İlk aşamada nüfus yoğunluklarına göre tercih edilen ilçeler, coğrafi konumlarına göre 3 tabakaya ayrılmıştır. Buna göre, Bornova-Karşıyaka-Bayraklı-Çiğli ilçeleri birinci tabakayı, Buca-Karabağlar-Gaziemir ilçeleri ikinci tabakayı ve Konak-Balçova-Narlıdere-Güzelbahçe ilçeleri ise üçüncü tabakayı oluşturmaktadır. İkinci aşamada, resmi okullar Anadolu, Fen ve Sosyal Bilimler Liseleri ile Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri olmak üzere iki tabakaya ayrılmış ve örneklem birimi lise öğrencisi olarak belirlenmiştir.

Birinci aşamada yer alan tabakalardan seçilecek okulların sayısına ve ikinci aşamada yer alan lise türü tabakalarından seçilecek öğrenci sayısına Büyüklüğe Oran Yöntemi (BOY-Öğrenci sayısının kitleye oranı) ile ulaşılmıştır. Üçüncü aşamada yer alan öğrencileri belirleme aşamasında ise, Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi (McMillan ve Schumacher, 2006) kullanılmıştır. Basit tesadüfi örneklemede de bölümlerin, şubelerin ve sınıfların belirlenmesinde tesadüfi sayılar tablosu kullanılmıştır. Ardından, % 99 güven aralığı ve % 3 hata payı kriterleri ile örneklem büyüklüğü 1835 olarak hesaplanmıştır. Veri kaybı olma ihtimali göz önünde bulundurularak 2264 lise öğrencisine ulaşılmıştır. Toplanan verilerde eksik ve düzensiz doldurulduğu tespit edilen 67 katılımcının verisi analize dahil edilmemiştir ve 2197 kişilik veri seti ile analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcılarına ilişkin sosyo-demografik bilgiler frekans (f) ve yüzdelik (%) değerler olarak Tablo 1'de yer almaktadır

Tablo 1

Katılımcılara ilişkin sosyo-demografik bilgiler

		f	%		f	%		
Cinsiyet	Kız	1346	61.3	9. Sınıf	586	26.7		
				10. Sınıf	539	24.5		
	Erkek	846	38.5	11. Sınıf	516	23.5		
				12. Sınıf	556	25.3		
Yaş				İnternet Kullanım Süresi				
				0-3 Saat	792	36		
				4-7 Saat	909	41.4		
				8-11 Saat	323	14.7		
				12+ Saat	173	7.9		
				18+ Yaş	155	7.1		
İnternet Etkinlikleri	Sosyal Paylaşım	Evet	1738	79.1	İletişim	Evet	1747	79.5
					Hayır	450	20.5	
	Video İzleme	Evet	1262	57.4	Müzik	Evet	735	33.5
						Hayır		

	Hayır	935	42.6	Dinleme	Hayır	1462	66.5
Çevrimiçi	Evet	407	18.5	Alışveriş	Evet	84	3.8
Oyun	Hayır	1790	81.5	Yapma	Hayır	2113	96.2
Bahis ve Kumar	Evet	70	3.2	Bilgi edinme	Evet	549	25
	Hayır	2127	96.8		Hayır	1648	75
Diğer Etkinlikler	Evet	36	1.6				
	Hayır	2161	98.4				
İnternete Ulaşım Araçları							
Cep Telefonu	Evet	2159	98.3	Bilgisayar	Evet	1518	69.1
	Hayır	38	1.7		Hayır	679	30.9
Tablet	Evet	667	30.4	Televizyon	Evet	713	32.5
	Hayır	1530	69.6		Hayır	1484	67.5
Diğer Araçlar	Evet	60	2.7				
	Hayır	2137	97.3				

Veri Toplama Araçları

Young İnternet Bağımlılık Ölçeği (YİBÖ)

Young İnternet Bağımlılık Ölçeği, bireylerin internet bağımlılık düzeylerini değerlendirmek için Young tarafından (1998b) DSM-IV "Patolojik Kumar Oynama" tanı kriterlerinden yola çıkarak geliştirilmiştir. YİBÖ, 20 maddeden oluşmakta ve 5'li Likert tipinde derecelendirilmektedir. Ölçekten en düşük 20 en yüksek 100 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanların artması Ölçekten alınan 20-39 arası puan "ortalama kullanıcı", 40-69 arası puan "problemlili kullanım" ve 70-100 arası puan ise "internet bağımlılığı" olarak değerlendirilmektedir.

YİBÖ'nün Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Bayraktar (2001) tarafından 12-17 yaş arası ergenlerle gerçekleştirilmiş ve Cronbach alfa değeri .91, Spearman-Brown değeri ise .87 olarak bulunmuştur. YİBÖ'nün bu araştırmadaki Cronbach alfa değeri .89 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda öğrencilerin okul türü, cinsiyet, yaş, sınıf, internette kullanım süresi, internete ulaşım araçları ve internette gerçekleştirilen etkinliklere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

İşlem

Araştırmaya ilişkin etik kurul izni ve kurum (Milli Eğitim Müdürlüğü) uygulama izni alındıktan sonra veri toplama süreci Aralık 2017 - Şubat 2018 tarihleri arasında sınıf ortamında araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci başlamadan katılımcılara bu araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı ve araştırmaya katılımı istedikleri zaman bırakabilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Araştırmayı yarıda bırakmak isteyen bir katılımcı olmamıştır. Verilerin toplanması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmanın, lise öğrencilerinde internet bağımlılığı açısından bağımlı grup, problemlili kullanım gösteren grup ve ortalama kullanıcı grubunda olan öğrencilerin oranı belirlemek için frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır. İnternet bağımlılık düzeyindeki cinsiyete, internette gerçekleştirilen etkinliklere ve internete ulaşım aracına göre farklılaşmanın istatistiksel olarak anlamlılığını belirlemek için *t* testi, yaş ve internet kullanım süresine göre farklılaşmanın istatistiksel olarak anlamlılığını belirlemek için ise tek yönlü ANOVA kullanılmıştır. Tek yönlü ANOVA sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark ortaya çıktığında ve varyansların homojen dağılmadığı durumda Games-Howell testi ile farkın kaynağı incelenmiştir. Ancak bu analizlerden önce normal dağılım varsayımını sağlayıp sağlamadığı histogram grafikleriyle ve çarpıklık (skewness), basıklık (kurtosis) değerleri hesaplanarak incelenmiştir. Çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin +1 ile -1 aralığında olduğu ve normal dağılım varsayımının sağlandığı görülmüştür (Büyüköztürk, 2017). Verilerin analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan 2197 öğrencinin internet bağımlılık düzeyleri frekans ve yüzdelik değerlerin hesaplanmasıyla incelenmiştir. YİBÖ’de 70-100 arası puana sahip öğrenciler “internet bağımlısı”, 40-69 arası puana sahip öğrenciler “problemlili kullanıcı”, 20-39 arası puana sahip öğrenciler ise “ortalama kullanıcı” olarak belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların % 10.2’sinin (*n* = 224) internet bağımlılığı grubunda, % 64.9’unun (*n* = 1426) problemlili kullanım grubunda, % 24.9’unun (*n* = 547) ise ortalama kullanıcı grubunda yer aldığı bulunmuştur.

Öğrencilerin YİBÖ puan ortalamaları cinsiyet, internette gerçekleştirilen etkinliklere ve internete ulaşım araçlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği *t*-testi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Cinsiyete göre internet bağımlılığı puan farklarına ilişkin *t* testi sonuçları

		<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Cinsiyet							
Kız		1346	50.56	14.31	.914	2190	.361
Erkek		846	50.00	13.98			
İnternet Etkinlikleri							
Sosyal paylaşım	Evet	1738	51.26	13.89	5.687	688.39	.000***
	Hayır	459	46.91	14.73			
İletişim	Evet	1747	50.15	14.10	-1.302	2195	.193
	Hayır	450	51.13	14.49			
Video izleme	Evet	1262	50.92	14.16	2.207	2195	.027**
	Hayır	935	49.58	14.18			
Müzik Dinleme	Evet	735	49.78	14.28	-1.348	2195	.178
	Hayır	1462	50.64	14.12			
Çevrimiçi Oyun Oynama	Evet	407	54.10	13.92	5.950	2195	.000***

	Hayır	1790	49.50	14.10			
Alışveriş Yapma	Evet	84	47.17	14.07	-2.100	2195	.036**
	Hayır	2113	50.48	14.17			
Bahis ve Kumar Oynama*	Evet	70	56.04	16.55	2.937	72.314	.004**
	Hayır	2127	50.16	14.06			
Bilgi Edinme	Evet	549	45.01	13.32	-10.43	2195	.000***
	Hayır	1648	52.13	14.01			
İnternete Ulaşım Araçları							
Cep Telefonu	Evet	2159	50.43	14.13	2.094	2195	.036**
	Hayır	38	45.58	16.35			
Bilgisayar*	Evet	1518	51.23	13.77	4.216	1218.1	.000***
	Hayır	679	48.39	14.87			
Tablet	Evet	667	52.17	14.14	3.987	2195	.000***
	Hayır	1530	49.56	14.13			
Akıllı TV	Evet	713	52.37	13.78	4.640	2195	.000***
	Hayır	1484	49.38	14.27			
Diğer Araçlar	Evet	60	54.82	15.23	2.477	2195	.013**
	Hayır	2137	50.23	14.13			

*Varyans homojenliği varsayımı karşılanmamıştır, *** $p < .001$, ** $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde YİBÖ puan ortalamalarının cinsiyet $t(2190) = .914$, $p > .05$, müzik dinleme amacıyla internet kullanımı $t(2195) = -1.348$, $p > .05$ ve iletişim amacıyla internet kullanımı $t(2195) = -1.302$, $p > .05$ değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Ancak sosyal paylaşım $t(2195) = 5.687$, $p < .05$, video izleme $t(2195) = 2.207.53$, $p < .001$, çevrim içi oyun oynama $t(2195) = 5.950$, $p < .001$, alışveriş yapma $t(2195) = -2.100$, $p < .05$, bahis ve kumar oynama $t(2195) = 2.937$, $p < .05$ amacıyla interneti kullanan öğrencilerin YİBÖ puan ortalamaları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte bilgi edinme amacıyla interneti kullananların YİBÖ puan ortalamaları, bilgi edinme amacıyla interneti kullanmayanlara göre anlamlı olarak daha düşüktür $t(2195) = -10.430$, $p < .001$. Ayrıca cep telefonu, bilgisayar, tablet, akıllı TV ve diğer araçlarla internete ulaşım sağlayan öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının, internete ulaşmada bu her bir aracı kullanmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < .05$).

Öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalamaları yaş değişkenine göre incelendiğinde, gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, $F(4, 2192) = 1.601$, $p > .05$. İnternet kullanım süresine göre internet bağımlılığı puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü ANOVA analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

İnternet kullanım süresine göre internet bağımlılığı puanlarının betimsel istatistikleri ve tek yönlü ANOVA sonuçları

İnternet Kullanım Süresi	<i>n</i>	<i>Ort.</i>	<i>YİBÖ Min</i>	<i>YİBÖ Max</i>	<i>Ss</i>	<i>Welch F</i>	<i>p</i>
--------------------------	----------	-------------	-----------------	-----------------	-----------	----------------	----------

0-3 saat	792	43.28	20.0	84.0	11.94	150.355	.000***
4-7 saat	909	51.97	23.0	100	12.82		
8-11 saat	323	57.51	29.0	96.0	13.58		
12 saat ve üzeri	173	60.88	26.0	95.0	15.69		

*** $p < .001$

İnternet kullanım süresine ilişkin gerçekleştirilen analiz sonucunda, varyans homojenliği varsayımı karşılanmadığından *Welch F* değeri hesaplanmıştır. Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların internet bağımlılığı puan ortalamalarının internet kullanım sürelerine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir; *Welch F* (3, 594.874) = 150.355, $p < .001$. Farklılaşmanın hangi gruplardan kaynaklandığı, varyans homojenliği varsayımı sağlanmadığı için *Games-Howell post hoc* testi ile incelenmiştir. Çoklu karşılaştırma sonuçlarında, daha yüksek internet kullanım süresi olan öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının, daha düşük internet kullanım süresi olan öğrencilerin internet bağımlılık puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür ($p < .001$). Ancak günlük ortalama 12 saat ve üzeri internet kullanan öğrencilerin internet bağımlılık puanlarının ($M = 60.88$, $SS = 15.69$), 8-11 saat arasında internet kullanan öğrencilerden ($M = 57.51$, $SS = 13.58$) yüksek olmasına karşın bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada lise öğrencilerinde internet bağımlılığının görülme sıklığının belirlenmesi ve internet bağımlılığının bazı sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, internet kullanım süresi, internette gerçekleştirilen etkinlikler ve internete ulaşım araçları) göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan ilki lise öğrencilerinin %10.2'sinin "internet bağımlılığı", %64.9'unun "problemlili kullanım" ve %24.9'unun ise "ortalama kullanıcı" puanına sahip olduğu bulunmuştur. %64.9'luk oranla problemlili kullanıma sahip olan grubun internet bağımlılığına ilişkin risk grubunu oluşturduğu ileri sürülebilir.

Türkiye'deki araştırmalar lise öğrencilerindeki internet bağımlılığı oranının değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. İnternet bağımlılık düzeyinin belirlenmesinde kullanılan ölçme aracının sonucu önemli ölçüde etkileyebileceği düşünülmektedir. Dünya çapında kullanılan Young (1998b) İnternet Bağımlılık Ölçeğinin kullanıldığı çalışmalarda (Batıgün ve Hasta, 2010; Bayraktar, 2001) internet bağımlılık oranının % 1.1 ile % 14 arasında değiştiği, Türkiye'de sıklıkla kullanılan Günüş ve Kayrı'nın (2010) geliştirdiği internet bağımlılık ölçeğinin kullanıldığı çalışmalarda (Gökçearslan ve Günbatır, 2012; Durualp ve Çiçekoğlu, 2013) ise bu oranın % 2.3 ile % 17 arasında değiştiği görülmektedir.

Yurt içinde ve yurt dışındaki internet bağımlılık oranlarını karşılaştırmak amacıyla Young İnternet Bağımlılık Ölçeği ile gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde uzak doğu ülkelerindeki internet bağımlılık oranının % 1.6 ile % 21.1 arasında değiştiği (Kim vd., 2006; Mak vd., 2014; Wang, vd., 2011) ve ABD ve Avrupa'daki internet bağımlılık oranlarının ise %1.2 ile %4.2 arasında değiştiği görülmektedir (Kaess vd., 2014; Liu vd., 2011; Tsitsika vd., 2014). Bu araştırmayla ortaya konan % 10.2 internet bağımlılığı oranıyla Türkiye'deki ergen internet bağımlılığı oranının uzak doğu ülkelerinden düşük, ABD ve Avrupa gibi batı ülkelerinden ise yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aynı ölçme aracı ile yürütülen geniş örneklemlili çalışmalarda sonuçlarının ülkeler arasında farklı oranların olduğuna işaret etmesi internet bağımlılığının temelinde hangi yapıların olduğunun ve bu yapıların ülkelere ve kültürlere göre nasıl farklılık gösterdiğinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Öyle ki Amerikan Psikiyatri Birliği (APA, 2013), DSM 5'te (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı)

bu alanda daha fazla araştırmanın yapılmasını önermektedir. Bu bağlamda internet bağımlılığının temelindeki yapıları daha iyi anlayabilmek için hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilecek çalışmaların önemli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada lise öğrencilerinin internet bağımlılık oranlarının belirlenmesinin yanı sıra internet bağımlılık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur. Bu sonuç alan yazında erkeklerin internet bağımlılık düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu bildiren çalışmalarla (Gökçearslan ve Günbatır, 2012; Johansson ve Göttestam, 2004; Öztürk vd., 2007; Tahiroğlu vd., 2008) uyuşmazken, internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini bildiren bir çok çalışmayla (Batıgün ve Hasta, 2010; Bayraktar ve Gün, 2006; Eldeleklioğlu ve Vural-Batık, 2013; Günüş, 2009; Hall ve Parsons, 2001; Kaltiala-Heino vd., 2004; Kim vd., 2006; Subrahmanyam ve Lin, 2007) paralellik göstermektedir. Erkeklerin internet bağımlılık düzeylerinin kızlardan daha yüksek olması, alan yazında internete ulaşım imkânı (Gökçearslan ve Günbatır, 2012); izin verici, baskıcı veya sınırlandırıcı ebeveyn tutumları ile cinsiyet farklılığına dayalı kültürel öğeler (Shaw ve Black, 2008) ve düşüncelerini ifade etme, liderlik yönünü öne çıkarma gibi psikolojik gereksinimleri karşılama (Tsai vd., 2009) gibi faktörlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Ancak günümüzde internetin yaşamın hemen her alanında birçok teknolojik cihazla kullanılmaya başlanmasıyla beraber giderek internete ulaşmadaki cinsiyete dayalı farklılığının ortadan kalktığı söylenebilir. İnternete ulaşma imkânındaki söz konusu bu farklılığın giderek ortadan kalkması tüm bireylerin internete ulaşımını kolaylaştırır da internette gerçekleştirilen etkinliklerde cinsiyete göre farklılıkların ortaya çıkabileceği ileri sürülebilir.

Bu araştırmanın sonuçları, cinsiyete göre internet bağımlılık düzeylerinin farklılaşmadığı gibi yaşa göre de internet bağımlılık düzeyi açısından herhangi bir farklılaşma olmadığını ortaya koymaktadır. Alan yazında 12-18 yaş arasındaki ergenler içerisinde 16 yaşındaki ergenlerin internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu (Doğan, 2013) yanı sıra, aynı yaş aralığındaki ergenler içerisinde 17 ve 18 yaşındaki ergenlerin 14-16 yaş arasındaki ergenlere göre internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu (Aksoy, 2016) bulguları yer almaktadır. Bu araştırmanın yaşa göre internet bağımlılık düzeyinde farklılaşmanın olmadığı sonucu Gokhale ve Joshi (2021)'nin 14-18 yaş aralığındaki ergenlerle ulaştığı sonuç ile paraleldir. Günümüzde giderek internet erişiminin kolaylaşması, internet kullanım yaşının düşmesi ve interneti her yaştan bireyin belli amaçlarla kullanıyor olması göz önüne alındığında, lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyinde yaşa göre herhangi bir farklılığın olmaması anlaşılır görülmektedir.

İnternet bağımlılığı, ilk başta internette geçirilen sürenin miktarı üzerinden tanımlanırken, giderek internetle ilgili zihinsel meşguliyet, tolerans, yoksunluk hissi, aile-okul-iş yaşamında işlevselliğin bozulması gibi belirtilerin varlığı eşliğinde tanımlamalar yapılmaya başlanmıştır (Griffiths, 2000; Ko vd., 2005; Shapira vd., 2003; Suler, 1999; Young, 1998a). Bu çalışmada internet kullanım süresine göre öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin farklılaştığı bulunmuştur. İnternet kullanım süresi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin de arttığı; ancak sekiz saat ve üzeri internet kullanımında internet bağımlılık düzeyinin farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuç sekiz saat ve üzeri internet kullanımının lise öğrencileri için önemli bir eşik olduğu şeklinde yorumlanabilir. Hardie ve Tee (2007) yaptıkları çalışmada internet bağımlılığı olmayan grubun haftada ortalama 22 sat (günlük yaklaşık üç saat), internet bağımlılığı olan grubun ise haftada ortalama 68 saat (günlük yaklaşık 10 saat) internet kullandıklarını bulmuşlardır. Alanyazında internet kullanım süresi arttıkça internet bağımlılık düzeyinin de arttığını bildiren çalışmalar (Ayaz ve Karataş, 2016; Siste vd., 2021) çoğunluktadır. Öyle ki Abdul-Aziz ve diğerleri de (2018) çalışmalarında artan internet kullanım süresinin internet bağımlılığında belirleyici faktörler arasında yer aldığını bildirmektedirler. Tüm sonuçlar doğrultusunda internet kullanım süresinin artmasıyla internet bağımlılık riskinin de arttığı söylenebilir.

İnternet kullanım süresi kadar internette gerçekleştirilen etkinliklerin de bağımlılık sürecinde önemli olduğu düşüncesiyle lise öğrencilerinin internette gerçekleştirdikleri etkinliklere göre internet bağımlılık düzeyleri incelenmiştir. İnternette gerçekleştirilen sosyal paylaşım, video izleme, çevrimiçi oyun oynama, kumar ve bahis oynama etkinliklerini gerçekleştiren öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin bu etkinlikleri gerçekleştirilmeyen öğrencilerden daha yüksek olduğu; alışveriş, bilgi edinme ve diğer türdeki etkinlikleri gerçekleştiren öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinin daha düşük olduğu; iletişim ve müzik dinleme etkinliklerini gerçekleştiren öğrencilerin internet bağımlılık düzeyinde ise herhangi farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İnternette alışveriş yapma, bilgi edinme ve diğer türdeki etkinlikleri gerçekleştiren öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin bu etkinlikleri gerçekleştirilmeyen öğrencilerden daha düşük oluşu dikkate alındığında, bu etkinliklerin internet bağımlılığına yönelik koruyucu türde etkinlikler olabileceği söylenebilir.

Xin ve diğerleri (2018) 10 ile 18 yaş arasında olan 6486 Çinli ergenle yaptıkları güncel ve kapsamlı çalışmada internet bağımlılığıyla en yüksek ilişkisi bulunan beş internet etkinliğini sosyal ağlar (% 94.73), okul çalışması (% 86.53), eğlence (% 82.44), internet oyunları (% 73.42) ve çevrimiçi alışveriş (% 33.67) olarak bulmuşlardır. Xin ve diğerlerinin (2018) çevrimiçi alışverişin düşük düzeyde oluşu dışındaki tüm etkinliklere yönelik sonuçları, bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Chou ve diğerleri (2018) ise 300 ergen ile gerçekleştirdikleri çalışmada internet aktiviteleri içerisinde internet bağımlılığı ile en yüksek ilişkiye çevrimiçi oyun oynama etkinliğinin sahip olduğunu bildirmektedirler. Chou ve diğerlerinin (2018) sonuçlarıyla paralel şekilde bu araştırmanın sonuçları da çevrimiçi oyun oynama etkinliğinin internet bağımlılığıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Günümüzde farklı bir çok araç ile internet kullanımının yaygınlaşması dikkate alınarak kullanılan araca göre internet bağımlılık düzeyinin nasıl farklılaştığı incelenmiştir. Bu çalışmada cep telefonu, bilgisayar, tablet, akıllı TV ve diğer tüm internet ulaşım araçlarını kullanan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin bu araçlarla interneti kullanmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. İnternetin sıklıkla bu araçlarla kullanılıyor olması dikkate alındığında ulaşılan bu sonucun oldukça anlaşılır olduğu söylenebilir. Ancak akıllı telefonlar, bilgisayarlar, tabletler, akıllı televizyonlar ve diğer cihazlar öğrenciler için bir yandan internete erişimi sağlarken bir yandan da internet bağımlılığı riski oluşturabilmektedir. Öyle ki özellikle akıllı telefonlar ve bilgisayarların sık kullanılmasıyla gelişen akıllı telefon bağımlılığı ve çevrimiçi oyun bağımlılığı gibi farklı davranışsal bağımlılıklar alan yazında ciddi tartışma ve araştırma konusu haline gelmiştir (Ayas, 2012; Chiu vd., 2018; Çakır ve Oğuz, 2017; Kim, 2018; Lee vd., 2017; Yılmaz vd., 2015).

Araştırmaya katılan 2197 lise öğrencisinde internet bağımlılığının görülme sıklığı % 10.2'dir. İnternet kullanım süresi, internette gerçekleştirilen etkinlikler ve internete ulaşım araçlarına göre öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Ancak cinsiyet ve yaşa göre herhangi bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur. İnternetin farklı bir çok araç ile ve uzun süreli kullanılmasının yanı sıra internette sosyal paylaşım, video izleme, çevrimiçi oyun oynama ve bahis/kumar oynama gibi etkinliklerle meşgul olmanın internet bağımlılık düzeyine ilişkin fark ortaya çıkardığı anlaşılmaktadır. İnternette bilgi edinme ve alışveriş yapma gibi etkinlikle meşgul olmanın ise internet bağımlılığına yönelik koruyucu faktörler olabileceği dikkat çekicidir. İletişim ve müzik dinleme amaçlı internet kullanımının herhangi bir farklılık oluşturmaması da internet bağımlılık düzeyi yüksek veya düşük olan tüm öğrencilerin interneti iletişim ve müzik dinleme amaçlı kullandığına işaret ettiği söylenebilir. Ayrıca telefon, bilgisayar, tablet, akıllı TV vb. tüm cihazların internet bağımlılığı geliştirmede önemli bir araç görevi görebilecek şekilde kullanılabildiği de bu çalışmadan çıkarılabilecek sonuçlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak bu araştırmanın sonuçlarından hareketle Türkiye’de yaklaşık her on ergenden birinin internet bağımlılığı gösterdiği ve yaklaşık her on ergenden yedisinin ise internet bağımlılığına yönelik risk grubunda yer aldığı söylenebilir. Bu bulgu ergenlerin çoğunluğunun bağımlı grupta veya bağımlılığa ilişkin risk grubunda olduğuna işaret etmektedir. Bu tablo ergenlerin internet bağımlılığına yönelik önleme ve müdahale çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda ergenler başta olmak üzere ergenin yakın ve uzak çevresindeki tüm bireylere (anne baba, öğretmen, akran vd.) internet bağımlılığıyla ilgili önleyici programlar uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Uygulanacak programlarda katılımcıların belirlenmesi ve programın içeriğinin hazırlanması sürecinde bu araştırmanın işaret ettiği demografik değişkenlerin dikkate alınması programın etkililiğini artırabilir. Ayrıca bu araştırmanın sonuçları anne babalara, öğretmenlere ve ruh sağlığı uzmanlarına ergen internet bağımlılığında demografik açıdan risk ve koruyucu faktörler hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır.

Ebeveynlere, çocuklarının internet kullanımına yönelik süre kontrolü yapmaları önerilebilir. Ayrıca ergenlerin interneti sosyal paylaşım, video izleme, çevrimiçi oyun oynama ve bahis/kumar oynama gibi amaçlarla kullandıkça internet bağımlılığı riskinin de artabileceğini göz önünde bulundurmaları önerilebilir. Ergenlerle psikolojik yardım süreci yürüten uzmanların ise bu çalışmanın işaret ettiği ve internet bağımlılığına ilişkin risk faktörü ve koruyucu faktör olarak göze çarpan sonuçları psikolojik yardım sürecinde dikkate almaları önerilmektedir. Her ne kadar örnekleme yöntemi ve örnekleme büyüklüğü ile bu araştırma önemli bilgiler sunuyor olsa da bu sonuçların Türkiye’ye genellenmesinde dikkatli olunması gerekmektedir ve internet bağımlılığı ile ilgili daha fazla araştırma sonuçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Öz bildirim dayalı ve kâğıt kalem testlerinin kullanıldığı bu araştırmanın sonuçlarından hareketle nitel araştırma yöntemlerinin gözlem, görüşme ya da doküman analizi gibi farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak lise öğrencilerinin internet bağımlılık durumları ile ilgili daha detaylı bilgiler elde edilebilir.

Kaynakça

- Abdul-Aziz, M., Wan-Ismael ,WS., Bahar, W., Mahadevan, R. & Azhar-Shas, S. (2018). Internet addiction among secondary school students in Klang valley, Malaysia: what is the association with depressive symptoms, anxiety symptoms, and self-esteem? *International Medical Journal Malaysia*, 17(2), 17-25.
- Akar, F. (2015). Purposes, causes and consequences of excessive internet use among Turkish adolescents. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 35-56. doi: 10.14689/ejer.2015.60.3
- Aksoy, F. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ile şema mekanizmaları ve baş etme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. American Psychiatric Pub.
- Ayas, T. (2012). The relationship between Internet and computer game addiction level and shyness among high school students. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 12(2), 632-636.
- Ayaz, M. F. & Karatas, K. (2016). Examining the level of internet addiction of adolescents in terms of various variables. *World Journal On Educational Technology: Current Issues*, 8(3), 238-244.
- Aylaz, R., Güneş, G., Günaydın, Y., Kocaer, M., & Pehlivan, E. (2015). Problematic internet usage among high school students and the relevant factors. *Turkish Journal Public Health*, 13(3), 184-192.
- Batıgün, A. D. & Hasta, D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 213-219.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Bayraktar, F., & Gün, Z. (2006). Incidence and correlates of Internet usage among adolescents in North Cyprus. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 191-197. doi: 10.1089/cpb.2006.9969
- Beard, K. W., & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet addiction. *Cyberpsychology & Behavior*, 4(3), 377-383. doi: 10.1089/109493101300210286
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Canbaz, S., Sunter, T., Peksen, Y. & Canbaz, M. A. (2009). Prevalence of the pathological Internet use in a sample of Turkish school adolescents. *Iranian J Publ Health*, 38(4), 64-71.
- Christakis, D. A., Moreno, M. M., Jelenchick, L., Myaing, M. T. & Zhou, C. (2011). Problematic internet usage in US college students: a pilot study. *BMC Medicine*, 9(1), 1-6. doi: 10.1186/1741-7015-9-77
- Chiu, Y. C., Pan, Y. C. & Lin, Y. H. (2018). Chinese adaptation of the Ten-Item Internet Gaming Disorder Test and prevalence estimate of Internet gaming disorder among adolescents in Taiwan. *Journal of Behavioral Addictions*, 7, 719-726. doi: 10.1556/2006.7.2018.92
- Chou, W. J., Chang, Y. P. & Yen, C. F. (2018). Boredom proneness and its correlation with Internet addiction and Internet activities in adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder. *The Kaohsiung Journal of Medical Sciences*, 34, 467-474. doi: 10.1016/j.kjms.2018.01.016
- Çakır, Ö. & Oğuz, E. (2017). Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 418-429. doi: 10.17860/mersinefd.290711
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Durualp, E. & Çiçekoğlu, P. (2013). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yalnızlık düzeylerinin internet bağımlılığı ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 29-46.
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Fariz, S., & Bulut, S. S. (2019). Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(5), 1977-1990.
- Griffiths, M. (1998). *Internet addiction: Does it really exist?* In J. Gackenbach (Ed.), *Psychology and the Internet: Intrapersonal, interpersonal, and transpersonal implications*. Academic Press.
- Griffiths, M. (2000). Does internet and computer "addiction" exist? Some case study evidence. *CyberPsychology and Behavior*, 3, 211-218. doi: 10.1089/109493100316067

- Gokhale, M., & Joshi, K. (2021). Internet usage among adolescents. *Journal of Psychosocial Research, 16*(1), 85-93.
- Goldberg, I. (1996). Internet addiction disorder. *Social and Behavioral Sciences, 191*, 1372-1376.
- Gökçearslan, Ş., & Günbatar, M. S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 2*(2), 10-24.
- Gönültaş, O., Uzun, K., & Akın, M. S. (2021). Ergenlerin aile içi ilişki algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8*(2), 391-405.
- Günüç, S. (2009). *İnternet Bağımlılık Ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Günüç, S. & Kayri, M. (2010). Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39*(39), 220-232.
- Hardie, E. & Tee, M. Y. (2007). Excessive Internet use: The role of personality, loneliness and social support networks in Internet Addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society, 5*(1), 34-47
- Internet World Stats (2020). Usage and population statistics. <https://www.internetworldstats.com/stats.htm> adresinden erişilmiştir.
- Johansson, A. & Götestam, K. G. (2004). Internet addiction: characteristics of a questionnaire and prevalence in Norwegian youth (12–18 years). *Scandinavian Journal of Psychology, 45*, 223-229. doi: 10.1111/j.1467-9450.2004.00398.x
- Kaess, M., Durkee, T., Brunner, R., Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C., Sarchiapone M., Hoven, C., Apter, A., Balazs, J., Balint, M., Bobes, J., Cohen, R., Cosman, D. & Cotter, P. (2014). Pathological Internet use among European adolescents: psychopathology and self-destructive behaviours. *European Child and Adolescent Psychiatry, 23*(11), 1093-1102. doi :10.1007/s00787-014-0562-7
- Kaltiala-Heino, R., Lintonen, T. & Rimpelä, A. (2004). Internet addiction? Potentially problematic use of the Internet in a population of 12–18 year-old adolescents. *Addiction Research and Theory, 12*, 89-96. doi: 10.1080/1606635031000098796
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S. & Nam, B. W. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: a questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies, 43*(2), 185-192. doi: 10.1016/j.ijnurstu.2005.02.005
- Kim, J. H. (2018). Psychological issues and problematic use of smartphone: ADHD's moderating role in the associations among loneliness, need for social assurance, need for immediate connection, and problematic use of smartphone. *Computers in Human Behavior, 80*, 390-398. doi: 10.1016/j.chb.2017.11.025
- Kim, D., Lee, J., & Nam, J. K. (2021). Latent Profile of Internet and Internet Game Usage Among South Korean Adolescents During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 1-10.
- King, D. L., & Delfabbro, P. H. (2013). Issues for DSM-5: Video-gaming disorder?. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry, 47*(1), 20-22.
- Kimbrough, A. M., Guadagno, R. E., Muscanell, N. L. & Dill, J. (2013). Gender differences in mediated communication: Women connect more than do men. *Computers in Human Behavior, 29*, 896-900. doi: 10.1016/j.chb.2012.12.005
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. C., Chen, S. H. & Yen, C. F. (2005). Proposed diagnostic criteria of Internet addiction for adolescents. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 193*, 728-733. doi: 10.1097/01.nmd.0000185891.13719.54
- Lee, J., Sung, M. J., Song, S. H., Lee, Y. M., Lee, J. J., Cho, S. M., ... & Shin, Y. M. (2018). Psychological factors associated with smartphone addiction in South Korean adolescents. *The Journal of Early Adolescence, 38*(3), 288-302.
- Li, N. & Kirkup, G. (2007). Gender and cultural differences in Internet use: A study of China and the UK. *Computers and Education, 48*, 301-317. doi: 10.1016/j.compedu.2005.01.007
- Lindenberg, K., Halasy, K., Szász-Janoch, C., & Wartberg, L. (2018). A phenotype classification of internet use disorder in a large-scale high-school study. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 15*(4), 733.
- Liu, T. C., Desai, R. A., Krishnan-Sarin, S., Cavallo, D. A. & Potenza, M. N. (2011). Problematic Internet use and

- health in adolescents: data from a high school survey in Connecticut. *Journal of Clinical Psychiatry, 72(6)*, 836-845. doi: 10.4088/JCP.10m06057
- Mak, K. K., Lai, C. M., Watanabe, H., Kim, D. I., Bahar, N., Ramos, M., Young, K. S., Ho, R. C. M., Aum, N. & Cheng, C. (2014). Epidemiology of internet behaviors and addiction among adolescents in six Asian countries. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 17(11)*, 720-728. doi: 10.1089/cyber.2014.0139
- McMillan, J.H. & Schumacher, S. (2006). Research in education. Evidence-based inquiry (6th ed). Boston: Pearson Education Inc.
- McNicol, M. L., & Thorsteinsson, E. B. (2017). Internet addiction, psychological distress, and coping responses among adolescents and adults. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 20(5)*, 296-304. doi: 10.1089/cyber.2016.0669
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. & Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi, 8(1)*, 36-41.
- Sağlan, R. (2019). *Adolesanlarda internet bağımlılığı ve sosyal fobi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Tıpta uzmanlık tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Shapira, N.A., Lessig, M.C., Goldsmith, T.D., Szabo, S.T., Lazoritz, M., Gold, M.S. & Stein, D.J. (2003). Problematic internet use: proposed classification and diagnostic criteria. *Depression and Anxiety, 17*, 207-216. doi: 10.1002/da.10094
- Shaw, M. & Black, D.W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs, 22*, 353-365. doi: 10.2165/00023210-200822050-00001
- Shi, J., Chen, Z., & Tian, M. (2011). Internet self-efficacy, the need for cognition, and sensation seeking as predictors of problematic use of the internet. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 14(4)*, 231-234. doi: 10.1089/cyber.2009.0462
- Sıgırlı, H. (2017). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile bağlanma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Siste, K., Hanafi, E., Sen, L. T., Murtani, B. J., Christian, H., Limawan, A. P., & Siswidiani, L. P. (2021). Implications of COVID-19 and lockdown on internet addiction among adolescents: Data from a developing country. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 1-10.
- Skipper, J.K., Guenther, A.L., & Nass, G. (1967). The sacredness of. 05: a note concerning the uses of statistical levels of significance in social science. *The American Sociologist, 2(1)*, 16-18.
- Subrahmanyam, K. & Lin, G. (2007). Adolescents on the net: Internet use and well-being. *Adolescence, 42(168)*, 659-677.
- Suler, J. (1996). Why is this thing eating my life? Computer and cyberspace addiction at the "palace". <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/eatlife.html> adresinden erişilmiştir.
- Suler, J. R. (1999). To get what you need: healthy and pathological Internet use. *CyberPsychology and Behavior, 2*, 385-393. doi: 10.1089/cpb.1999.2.385
- Tarı Cömert, I. & Ögel, K. (2009). İstanbul örnekleminde internet ve bilgisayar bağımlılığının yaygınlığı ve farklı etkenlerle ilişkisi. *Türkiye Klinikleri, 6(1)*, 9-16.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. & Avcı, A. (2008). Internet use among Turkish adolescents. *CyberPsychology and Behavior, 11*, 537-543. doi: 10.1089/cpb.2007.0165
- Tekin, O. (2020). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık seviyelerinin genel akademik başarıları ve devamsızlık durumları ile ilişkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 18(1)*, 36-56.
- Thompson, S. H. & Loughheed, E. (2012). Frazzled by Facebook? An exploratory study of gender differences in social network communication among undergraduate men and women. *College Student Journal, 46(1)*, 88-98.
- Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (2017). İzmir ilçeleri nüfus listeleri. http://izmir.yerelnet.org.tr/il_ilce_nufus.php?iladi=%DDZM%DDR adresinden erişilmiştir.
- Tomaszek, K., & Muchacka-Cymerman, A. (2019). Sex differences in the relationship between student school burnout and problematic Internet use among adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(21)*, 4107.

- Tsai, H. F., Cheng, S. H., Yeh, T. L., Shih, C. C., Chen, K. C., Yang, Y. C. & Yang, Y. K. (2009). The risk factors of Internet addiction—a survey of university freshmen. *Psychiatry Research, 167*, 294-299. doi: 10.1016/j.psychres.2008.01.015
- Tsitsika, A., Janikian, M., Schoenmakers, T. M., Tzavela, E. C., Olafsson, K., Wójcik, S., Macarie, G.F., Tzavara, C., Consortium, E. N. A. & Richardson, C. (2014). Internet addictive behavior in adolescence: a cross-sectional study in seven European countries. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 17(8)*, 528-535. doi: 10.1089/cyber.2013.0382
- TÜİK. (2019). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.
- TÜİK. (2020). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.
- Wang, H., Zhou, X., Lu, C., Wu, J., Deng, X. & Hong, L. (2011). Problematic Internet use in high school students in Guangdong Province, China. *Plos One, 6*, 1-8. doi: 10.1371/journal.pone.0019660
- Xin, M., Xing, J., Pengfei, W., Houru, L., Mengcheng, W. & Hong, Z. (2018). Online activities, prevalence of internet addiction and risk factors related to family and school among adolescents in China. *Addictive Behaviors Reports, 7*, 14-18. doi: 10.1016/j.abrep.2017.10.003
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ. & Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4(1)*, 133-144. doi: 10.12973/jesr.2014.41.7
- Yılmaz, G., Şar, A. H., & Civan, S. (2015). Investigation of adolescent mobile phone addiction by social anxiety effect of some variable. *Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying, 2(2)*, 20-37.
- Young, K. S. (1998a). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior, 1(3)*, 237-244. doi: 10.1089/cpb.1998.1.237
- Young, K. S. (1998b). *Caught in the net: How to recognize the signs of internet addiction and a winning strategy for recovery*. John Wiley and Sons.
- Young, K.S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist, 48(4)*, 402-415. doi: 10.1177/0002764204270278
- Yüksel, M. ve Yılmaz, E. (2016). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online, 15(3)*, 1031-1042
- Zorbaz, O., & Dost, M. T. (2014). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29(29-1)*, 298-310.